

susjedne niske obale (Bačka). S druge strane klanca na visokoj dunavskoj terasi također se nalazilo prapov. višeslojno naselje tzv. *Vinograd Karasović*. Prve arheol. nalaze skupila je i predala Arheološkome muzeju u Zagrebu obitelj Streim, vlasnik Vučedola. To je ponukalo J. Brunšmida da 1897. izvede prvo pokusno iskapanje na položaju Gradac. R. R. Schmidt je 1938. istražio čitav Gradac i ustanovio na njemu stratigrafski slijed: starčevačka kultura (neolitik), badenska kultura, vučedolska kultura (eneolitik). U gornjim je slojevima otkrio i tragove kultura iz bronzanoga doba, mlađega željeznog doba i sr. vijeka. Osobito su zanimljiva bila dva građevna sloja badenske i dva sloja vučedolske kulture, svaki s dvije apsidne građevine i dvije građevine tipa megarona. Naknadnim istraživanjima i pregledom građe uočena je i treća eneolitička kultura — kostolačka kultura. Pokusna istraživanja na Vučedolu provedena su 1966, 1967. i 1981, a od 1984. započinje sustavno istraživanje čitava lokaliteta. Na položajima *Vinograd Streim* i *Kukuruzište Streim* bilo je smješteno podgrađe gdje je živjela većina stanovništva, dok je akropola na Gradcu sa svojim izvanrednim građevinama bila upravno i sakralno središte naselja. Lok. je bio nastanjen u dugome vremenskom razdoblju, počevši od neolitika (starčevačka kultura, sopotska kultura) kroz čitav eneolitik (lasinjska kultura, badenska kultura, kostolačka kultura), no najveći procvat doživio je krajem eneolitika u vučedolskoj kulturi. Tragovi naselja iz toga doba osobito su dobro uočljivi. Nizovi nadzemnih stambenih zgrada smješteni su prstenasto uz sam rub visoravni. Unutar kuća i između njih nalaze se mnogobrojne cilindrične jame koje su služile kao ostave, a katkad i kao grobovi ritualno žrtvovanih životinja. U jamama unutar naselja pokapani su i mrtvi žitelji Vučedola. Bogatom opremom (21 čitava keramička posuda i 30 obredno razbijenih) ističe se grob bračnoga para, otkopan 1938. na Gradcu. Tragovi u gornjim slojevima pokazuju da se život na Vučedolu nastavio i u rano bronzano doba (vinkovačka kultura) te u vrijeme kulture Belegiš II. kasnoga bronzanog doba. Izvan areala prapov. naselja bilo je i drugih arheol. nalaza, npr. skeletni grob iz vremena starijega željeznog doba, u kojemu su nađeni željezna koplja, nož i sjekira.

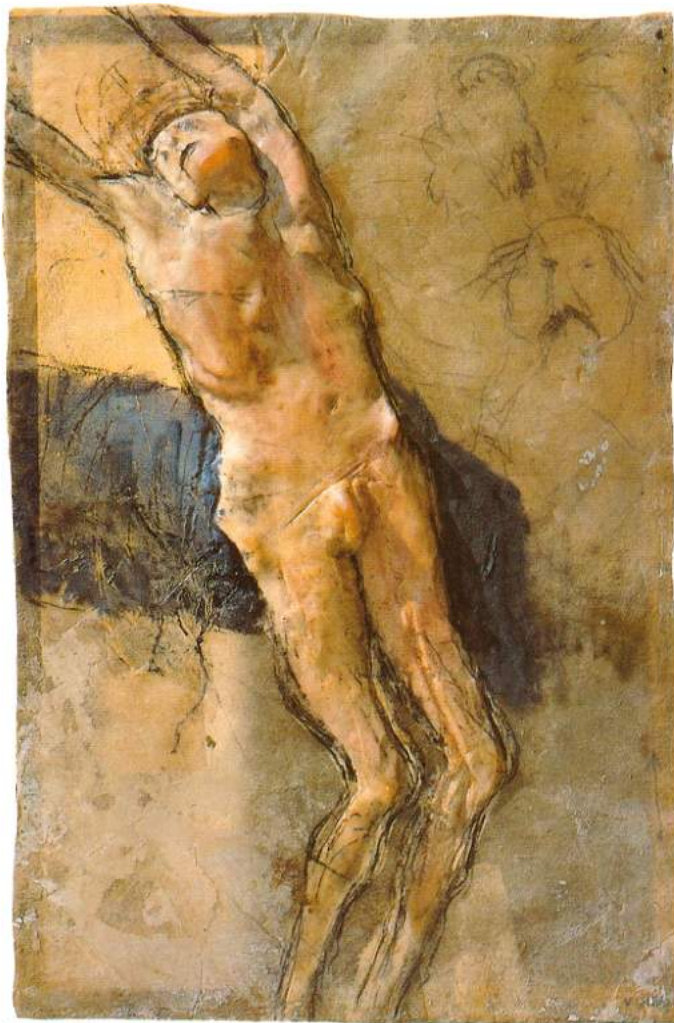
V. je nezaobilazan i neobično važan lok. za proučavanje i spoznavanje badenske i vučedolske kulture u cjelini te osobito u kronološkome vrednovanju obiju kultura.

Iskopine vučedolskoga nalazišta (konzervirane i namijenjene prezentaciji) teško su uništene ratnim razaranjima u agresiji na Hrvatsku 1991, a prikupljeni arheol. predmeti odneseni su u Srbiju.

LIT.: M. Hoernes, Mitteilungen der prähistorischen Kommission, Wien 1901. — V. Hoffiller, Corpus vasorum antiquorum, Yougoslaviae, I, Paris 1934. — R. R. Schmidt, Die Burg Vučedol, Zagreb 1945. — Vučedol — treće tisućljeće p.n.e. (katalog), Zagreb 1988. — Vukovar — vjekovni hrvatski grad na Dunavu, Koprivnica 1993. T. T. G.

**VUČEDOLSKA KULTURA**, eneolitička kultura (treće tisućljeće pr. Kr.) nazvana prema lokalitetu Vučedolu na Dunavu kraj Vukovara. U literaturi je poznata i pod imenima *istočnoalpske sojeničarske kulture* (M. Hoernes), *slavonske kulture* (G. Childe) ili *Vučedol–Zók kulture*. Ishodišno joj je područje I Slavonija i Srijem (Vučedol, Vinkovci, Sarvaš, Gomolava, Belegiš, Mitrovac), no tijekom klasične i kasne faze razvoja proširila se na sjever preko Mađarske (Zók), Donje Austrije i Gradišća (Wien XXII–Aspern, Wien–XIII–Gemeindeberg, St. Andrä a.d. Traisen, Deutschkreuz) i Slovačke (Nitra, Čaka) sve do Praga (Praha VIII–Bohince), na zapad u središnju Hrvatsku (Apatovac, Veliko Trojstvo, Mikleuška, Rudine) i istočnoalpski prostor (Ljubljansko barje), na jug u Bosnu (Hrustovača, Zecovi, Debelo brdo) te na istok preko Šumadije i S Srbije (Đurđevačka glavica, Jasik) sve do Rumunjskog Banata (Moldava Veche). Pojam vučedolske kulture danas obuhvaća tri vremenska horizonta: horizont pretklasične i klasične vučedolske kulture, horizont kasne vučedolske kulture i njezinih regionalnih tipova (slavonsko-srijemski, zapadnobosanski, južnobosanski, slovenski, šumadijski, Makó i Nyírség), te horizont postvučedolskih pojava koje pripadaju već ranom bronzanom dobu (ljubljska kultura sa slovenskim i jadranskim tipom).

Nosioci rane i klasične vučedolske kulture svoja su naselja smještali na visokim lesnim terasama uz rijeke ili na obroncima brda. Većina je bila utvrđena dotjerivanjem strmih padina, palisadama ili vodenim opkopima. U kasnoj fazi prevladavaju gradinska ili sojenička naselja, a povremeno se rabe i špilje. Stambeni objekti su četverkutne nadzemne kuće od kolaca i šiblja oblijepljene ilovačom, opremljene ognjištem i



M. VUCO, *Pobjednici disciplina*, detalj triptiha

malim kućnim žrtvenicima te posebnim jamama, odn. podrumima za spremanje i čuvanje zaliha.

Posebno obilježje vučedolskoj kulturi daje bogata i raznovrsna keramika. Posude se odlikuje izvrsnom kvalitetom, sjajnom crnom površinom i osebujnim stilom ukrašavanja koji počiva na tehnikama urezivanja, duboreza i rovačenja, upotpunjenim bijelom, žutom ili crvenom inkrustacijom. Ornamenti su najčešće komponirani arhit. po zonama ili metopama, a u njihovu izboru izražena je sklonost prema geometrizaciji. Među oblicima se ističu raznovrsne bikonične zdjele, amfore s uskim cilindričnim vratom, trbušasti vrčevi s ručkom, kupe na niskoj nozi, zdjelice na četiri nožice, jajoliki lonci i niz specifičnih oblika poput posude u obliku golubice, trodijelnih boca, posuda u obliku kupolaste peći. Figuralna plastika nije posebno bogata, ali je pažljivo i izražajno oblikovana. Ističu se



VUČEDOL, keramička posuda. Zagreb, Arheološki muzej





VUČEDOLSKA  
GOLUBICA.  
Zagreb, Arheološki  
muzej

ljuski likovi s detaljnim prikazom odjeće i obuće (Vinkovci, Sarvaš, Vučedol, Ljubljansko barje), figurica jelena sa zdjelicom na glavi (Vučedol), glava ptice (Vinkovci) i dr.

Gospodarstvo vučedolske kulture počiva na kombinaciji poljodjelstva i stočarstva te na osobito razvijenoj metalurgiji u klasičnoj i kasnoj fazi (ostaci peći za taljenje rude, kalupi za lijevanje različitih bakrenih predmeta, puhaljke za mijehove, bakrene sjekire, bodeži, šila, dljeteta). V. k. je nastala kao rezultat velikih društvenih promjena prouzročenih seobama stepskih naroda. U njoj sačuvanu autohtonu osnovu kasnih neolitičkih kultura (sopotska, vinčanska) i utjecaj neposredne prethodnice — kostolacke kulture, obogatili su i nadopunili novi elementi s istoka.

LIT.: M. Hoernes, *Urgeschichte der bildenden Kunst in Europa*, Wien 1915. — G. Childe, *The Danube in Prehistory*, Oxford 1929. — V. Hoffiller, *Corpus vasorum antiquorum, Yugoslaviae*, I, Paris 1933. i II, Beograd 1938. — R. R. Schmidt, *Die Burg Vučedol*, Zagreb 1945. — S. Dimitrijević, *Prilog daljem poznavanju vučedolske kulture*, *Opuscula archaeologica*, I, Zagreb 1956. — A. Benac, *Završna istraživanja u pećini Hrustovači*, GZMBiH, 1948. — *Isti*, *Prehistorijska gradina Zecovi kod Prijedora*, *ibid.*, 1956. — N. Tasić, *Badenski i vučedolski kulturni kompleks u Jugoslaviji*, Beograd—Novi Sad 1967. — S. Dimitrijević, *Zur Frage der Genese und der Gliederung der Vučedoler Kultur in dem Zwischenstromlande Donau—Drave—Sawe*, *VjAM*, 1977—78. — *Isti*, *Vučedolska kultura i vučedolski kulturni kompleks*, u knjizi: *Prahistorija jugoslavenskih zemalja*, III, Sarajevo 1979. — A. Durman,

P. VUČETIĆ, *Mrtva priroda*. Zagreb, Zbirka Bauer



Metalurgija vučedolskog kulturnog kompleksa, *Opuscula archaeologica*, VIII, Zagreb 1983. — Vučedol — treće tisućljeće p. n. e. (katalog) Zagreb 1988. — Vukovar — vjekovni hrvatski grad na Dunavu, Koprivnica 1993. T. T. G.

**VUČEMILOVIĆ, Fedor**, fotograf (Split, 18. VI. 1956). Diplomirao na Akademiji dramskih umjetnosti u Zagrebu 1980. God. 1975—78. kao član skupine konceptualaca »Grupe šestorice autora« sudjelovao na dvadesetak izložaba i akcija. U dnevnom tisku, monografijama te katalogima objavljuje fotografije s područja dizajna, mode i umjetnosti, poglavito skulpture i male plastike (*Sakralni križevi Povijesnoga muzeja; Povijest hrvatske medalje; Petar Barišić*). Snima dokumentarne i obrazovne filmove te komercijalne video spotove. — Samostalno izlagao u Grožnjanu, Zagrebu, Beogradu, Novome Mestu i Rijeci.

LIT.: Grupa šestorice autora (1975—78) (katalog), Zagreb 1985.

K. Ma.

**VUČETIĆ, Paskoje (Paško)**, slikar (Split, 12. II. 1871 — Beograd, 19. III. 1925). Studirao na slikarskim školama u Trstu, Veneciji, Münchenu i Rimu. Slikao u duhu secesije portrete i mrtve prirode te studije bitaka i vojnika. Bavio se i kiparstvom (spomenik u Beogradu, 1913. i kipovi za Sokolski dom u Zrenjaninu, 1915—18). — Samostalno izlagao u Parizu (1904, 1914), Beogradu (1905, 1906, 1908, 1922), Rimu (1917), Nici (1917), Splitu (1919, 1921) i Zagrebu (1919).

K. Ma.

**VUČIĆ, Milan**, slikar (Zagreb, 22. X. 1953). Diplomirao na Akademiji u Zagrebu 1980 (N. Reiser). Bio je suradnik Majstorske radionice Lj. Ivančića i N. Reisera 1980—83. U najranijemu razdoblju analizira elementarne slikarske postupke i materijale (ciklus *Viđenja*, 1983). U ciklusu *Nova viđenja* (1987) odlučuje se za multimedijско rješavanje »scenskoga« prostora, ispunjena geometrijski oslikanim elementima i ljudskim likovima u ulozi pokretnih slika. Samostalno je izlagao u Šibeniku, Velikoj Gorici, Zagrebu i Karlovcu. Bavi se grafičkim i industrijskim oblikovanjem i scenografijom.

LIT.: Ž. Sabol, Milan Vučić (katalog), Velika Gorica 1987.

R.

**VUGROVEC**, selo *Sl* od Zagreba. Iz rim. doba potječu nalazi mramorne are i srebrni novac Gordijana III. — Kraj velike zemljane gradine podignuo je F. Thauszy 1751—69. ljetnikovac (preuređen u Planinarski dom) i župnu crkvu Sv. Franje Ksaverskoga (1759; zvonik oko 1821). U crkvi su tri barokna oltara, propovjedaonica, slike M. Stroya (1838) i Zaccina (1858), relikvijar s grbom Thauszyja (1759), barokno crk. ruho (1759). Niz zlatarskih predmeta iz Vugrovcu nalazi se danas u Dijecezanskome muzeju u Zagrebu: kaleži iz doba gotike, iz 1666, 1680. i iz XVIII. st., ciborij (1700), pacifikal (1617), misal sa srebrnim aplikacijama (1763), misno ruho i jastuci od obojene kože (XVII. st.). Skladno proporcionirana župna kurija na kat građena je 1801. Na groblju je pregrađena romanička kapela Sv. Mihovila s poligonalnim presvođenim svetištem (dogradio ga je majstor B. Mazzeto) i zvonikom uz gl. pročelje. U kapeli su tri oltara ranobaroknoga tipa — gl. iz 1683. s grbom zagrebačkoga kanonika P. Kosa, koji je za kapelu nabavio i klupe oslikane likovima apostola (1683); barokna propovjedaonica (oko 1740) ima kipove četiriju evanđelista i arhanela Mihovila. Na podu kapele je nadgrobna ploča M. i H. Galović (1658).

LIT.: I. Klemenc, *Archäologische Karte von Jugoslawien*, Blatt Zagreb, Beograd 1938, str. 96. — K. Dočkal, *Diecezanski muzej nadbiskupije zagrebačke*, II, Zagreb 1944, str. 38—44. — A. Hurgat, *Između gotike i baroka*, Zagreb 1975.

A. Ht.

**VUJANOVIĆ, Branko**, grafičar i slikar (Zagreb, 9. VI. 1937). Diplomirao na Akademiji u Zagrebu 1965 (I. Šebalj). Specijalni tečaj za grafiku završio 1969 (M. Detoni). Likovni je urednik izdavačke kuće »Alfa« u Zagrebu. U klasičnim grafičkim tehnikama (drvorez, linorez) gradi nadrealne prizore naglašene narativnosti i simboličnosti (*Stanica Windsor*, 1968; *Na rubu pameti*, 1983). Izdao mape i bibliofilska izdanja *Kanarinac u akvariju*; *Protiv rata* (s D. Ivaniševićem) obje iz 1981; *Kolobarium letomesečni* (s J. Stubičancem, 1983); *Školjka Dubrovnika* (s L. Paljetkom, 1986) i *Posveta Bonnu* (sa Z. Požaić, 1990). Samostalno je izlagao u Cavtatu, Zagrebu, Osoru, Puli, Dubrovniku, Ljubljani, Erlangenu, Zürichu, Hildesheimu i Suvaški. Bavi se crtežom i akvarelom, ilustriranjem knjiga te grafičkim oblikovanjem.

LIT.: J. Bratulić, *Svijet samorodnih snoviđenja*, u katalogu: Zdenka Požaić — Branko Vujanović, Dubrovnik 1982. — M. Zuccon Martić, Branko Vujanović (katalog), Zagreb 1994.

Ž. Sa.

**VUJČEC, Franjo**, naivni slikar (Gola, 11. VIII. 1939). Bavio se zemljoradnjom i glazbom. Prve pouke o slikarstvu dobio od M. Mehkeka i S.